Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De Nationale Ombudsman
T.a.v. de heer Reinier van Zutphen

Internationaal Beleid
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Contactpersoon

Onze referentie

Uw brief van
15 december 2020
Uw referentie
202004980
Onze referentie
28556994

Bijlagen:
2

Datum 30 JULI 2021
Betreft Onderzoeksrapport "Kopzorgen van Caribische studenten"

Geachte heer Van Zutphen,

Mede namens de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties dank ik u hartelijk voor het door u aan hem en mij aangeboden rapport "Kopzorgen van Caribische studenten". In uw onderzoeksrapport beschrijft u welke belemmeringen Caribische studenten die voor een vervolgstudie in Nederland kiezen ervaren in de voorbereiding op de studie in Nederland, tijdens de studie zelf en na afloop van hun studie.

Op uw uitnodiging heb ik samen met u in december 2020 online een ontmoeting mogen hebben met een tiental Caribische studenten die ons meenamen in hun eigen ervaringen als startend student in Nederland. Het was voor mij bijzonder en zeker ook nuttig om die persoonlijke ervaringen van studenten te horen en meer te vernemen over hun gedachten en ideeën over wat er beter zou kunnen in de voorbereiding en begeleiding van de Caribische studenten die besluiten in Nederland te gaan studeren. Dergelijke praktijkvoorbeelden geven meer kleuring aan de onderzoeksresultaten.

Terecht wijst u er op dat de overheid haar rol ook waar moet maken voor de inwoners die leven in of afkomstig zijn uit het Caribisch deel van het Koninkrijk. Ik onderschrijf daarom uw stelling dat de overheid fundamentele verbeteringen moet aanbrengen in de keten waar Caribische studenten mee te maken hebben in hun onderwijsloopbaan in de verschillende delen van het Koninkrijk. De staatkundige inrichting van ons Koninkrijk brengt met zich dat het vinden en implementeren van die verbeteringen een gezamenlijke opgave is voor de verschillende overheden die op verschillende momenten in die loopbaan verantwoordelijkheid dragen. In het Vierlandenoverleg Onderwijs geven we vorm aan die verantwoordelijkheid waarbij de betrokken ministers in gezamenlijkheid en ieder voor zich aanspreekbaar zijn op het resultaat. Ik zie uw rapport dan ook als een aanmoediging om de besluiten die mijn collega's en ik in het Vierlandenoverleg Onderwijs hierover hebben genomen uit te voeren in gezamenlijkheid met andere ketenpartners binnen en buiten de overheid.

De zeven concrete aanbevelingen die u doet, laten zien dat er naast de verbeteringen in de onderwijsketen ook verbeteringen aan te brengen zijn om knelpunten op te lossen die van meer algemene aard zijn voor burgers die binnen het Koninkrijk migreren. De staatssecretaris van BZK neemt hier zijn coördinerende verantwoordelijkheid en zal in gezamenlijkheid met andere verantwoordelijke bewindslieden zorgen voor opvolging van uw aanbevelingen terzake.
Dat gewenste verbeteringen soms (te) veel tijd vragen is helaas iets wat ik ook moet erkennen. Zo lang knelpunten die Caribische studenten onnodig kopzorgen brengen niet structureel zijn opgelost, zie ik het als mijn verantwoordelijkheid om er voor te zorgen dat deze studenten hier zo min mogelijk last van hebben.
Gelukkig is het ook zo dat Caribische studenten door velen binnen en buiten de overheid met grote betrokkenheid worden geholpen op hun pad door het Koninkrijk. Zonder de bevindingen in uw rapport te willen ontkrachten, zijn er ook tal van illustraties te geven van Caribische studenten die er wel in slagen de obstakels op hun pad te omzeilen en daarbij veel baat hebben bij ervaringsdeskundigen die hen de weg wijzen.
Het hulpaanbod is inderdaad vaak versnipperd en ik ben dan ook blij met het aanbod van het Nederlandse hoger onderwijsveld om hierop in samenspraak met de betrokken ketenpartners op de zes eilanden de regie te nemen opdat zoveel mogelijk studenten de zorgen bespaard blijven door gebruik te maken van pragmatische oplossingen die op de korte termijn te treffen zijn en door studenten beter te begeleiden en zo te voorkomen dat onnodige problemen zich voordoen. Een aanbod dat door de vier ministers van onderwijs in het Koninkrijk omarmd is. Ik heb daar hoge verwachtingen van en zal waar nodig mijn bijdrage leveren om er voor te zorgen dat de Regiegroep onder aanvoering van dhr. Bormans, voorzitter van het College van Bestuur van de Hogeschool Rotterdam, zijn werk zo goed mogelijk kan doen.

In het vervolg van deze brief ga ik in op de door u in uw brief en rapport benoemde aanbevelingen bij diverse gesignaleerde knelpunten die veel Caribische studenten ervaren wanneer zij na het voorbereidend onderwijs in het Caribisch deel van het Koninkrijk voor een vervolgstudie in het Europees deel van het Koninkrijk[1] kiezen.

A. Algemene observaties.
Alvorens op de aanbevelingen in te gaan, veroorloof ik mij enige algemene observaties.

Studiekeuze
Op grond van uw bevindingen pleit u voor "structurele verbeteringen om te voorkomen dat Caribische studenten in de voorbereiding, tijdens en na afloop van hun studie in Nederland vastlopen." U onderkent dat diverse knelpunten niet alleen voor Caribische studenten, maar voor vrijwel alle (beginnende) studenten in Nederland optreden. Dat geldt voor de voorbereiding en allerlei studiekeuze-informatie, maar evident ook voor het vinden van betaalbare huisvesting bij aanvang van en tijdens de studie en vaak is ook een hoge studieschuld na afloop van de studie voor vrijwel alle studenten herkenbaar. Volgens uw onderzoek geldt voor veel van de Caribische studenten echter dat zij daarbovenop tegen extra, onverwachte problemen oplopen waardoor een nog groter deel van hun energie in

[1] In het vervolg van deze brief wordt het Europees deel van het Koninkrijk (ook) aangeduid als Nederland.

de beginfase van hun verblijf in Nederland verloren gaat aan het oplossen van die praktische problemen. U beschrijft dat bovendien voor deze groep studenten vaak het netwerk ontbreekt waarop in zo'n geval kan worden teruggevallen en dat (overheids-)instanties vaak (te) weinig oog hebben voor de (specifieke) behoeften van deze groep Caribische studenten. Bij uw aanbevelingen neemt u op "dat de Caribische studenten mogen verwachten dat de landen in het Koninkrijk zorgen voor een soepele overgang van het voorbereidend onderwijs op de eilanden naar het vervolgonderwijs in Nederland. Een overgang zonder belemmeringen."
Ik deel, zoals gezegd, uw zorgen en de door u uitgesproken ambities. Overigens is het daarbij ook goed te beseffen dat niet alle leerlingen na een (voor-)opleiding op een of meer van de Caribische eilanden hun onderwijscarrière in Nederland gaan vervolgen. Het voorbereiden op een onderwijsvervolg waar ook ter wereld is geen eenvoudige opgave die dan ook niet alleen van het onderwijs op de eilanden verwacht mag worden. Dat laat onverlet dat we alle inspanningen moeten richten op een optimale voorbereiding, een weldoordachte studiekeuze aan de voorkant en een soepele overgang naar en gedegen begeleiding in Nederland voor de studenten die er voor kiezen hun vervolgopleiding in Nederland te genieten.
Ook in het in 2020 door ResearchNed in opdracht van het Vierlandenoverleg Onderwijs uitgevoerde onderzoek naar studiesucces en -aansluiting van Caribische studenten[2] wordt gesignaleerd dat er geen andere groep is die met zo'n lastige samenloop aan uitdagingen kampt. Voor de meeste "internationale" studenten is studeren in een ander land meestal een bewuste, vrije, eigen keuze. ResearchNed wijst erop dat de meeste Caribische studenten móeten kiezen voor een vervolgopleiding ver van huis, omdat die opleiding dicht bij huis gewoonweg niet beschikbaar is. Het is goed om ons te realiseren dat voor inwoners van het Caribisch deel van het Koninkrijk het MBO en HO-aanbod in Nederland deel uitmaakt van hun stelsel aan onderwijsvoorzieningen en het is dan ook zaak er voor te zorgen dat zij op een goede manier gebruik kunnen maken van dat stelsel. Dat vraagt aanpassingen van alle betrokkenen in de keten aan beide zijden van het Koninkrijk, met inbegrip van de student zelf.

Taal
Taal is in uw rapport ook diverse malen als een potentieel struikelblok voor studiesucces genoemd. Hoewel kwantitatief bewijs ontbreekt, zijn er signalen dat onvoldoende taalbeheersing veel van de Caribische studenten parten speelt, zowel bij het verwerken van studiestof, schrijven van verslagen en scripties, afleggen van examens als bij de interactie met medestudenten en docenten. En naast de negatieve consequenties hiervan voor de studievoortgang kan dat ook weer onzekerheid en terughoudendheid bij het melden van problemen in de hand werken. Het is daarom van het grootste belang dat studenten voor hun komst naar Nederland en na hun aankomst en tijdens hun verblijf in Nederland aan een betere beheersing van de Nederlandse taal blijven werken. Vaak worden de studenten zich pas tijdens hun verblijf in Nederland bewust dat die beheersing nog tekort schiet. Het voortgezet onderwijs op de eilanden doet enorm haar best om de beheersing van de Nederlandse taal te versterken, geen eenvoudige opgave daar voor veel leerlingen Nederlands niet de in het dagelijks leven gebruikte taal is. Nieuwe leervormen als Nederlands als Vreemde Taal (NVT) ondersteunen die aanpak. Het project 'NVT Carib' (2017-2021) van de Nederlandse Taalunie is gericht op de ondersteuning van de omslag van moedertaalonderwijs naar een vreemde-taalbenadering voor het onderwijs

[2] Studiesucces en -ervaringen van studenten uit de Caribische delen van het Koninkrijk, ResearchNed, april 2021.

Nederlands in het Caribisch deel van het Koninkrijk. In het kader van dat project zijn o.m. materialen ontwikkeld en is een interinsulair netwerk opgezet voor onderwijs NVT. Voor een mogelijk vervolg zijn plannen in ontwikkeling. Een van de acties gericht op verbetering van de taalbeheersing is de ontwikkeling van een module Nederlandse taal en cultuur voor vervolgopleidingen door de Nederlandse Taalunie. Vanuit de ambitie voor een toegankelijke samenleving is een lesmodule ontwikkeld voor jongeren uit de Caribisch Koninkrijksdelen die een Nederlandstalige vervolgopleiding willen gaan doen, in Nederland of in het Caribisch gebied. De module is vanaf dit jaar beschikbaar en beoogt de academische taalvaardigheid in het Nederlands op het juiste ingangsniveau te brengen. Deze module besteedt ook aandacht aan studievaardigheden en culturele aspecten van in Nederland wonen en studeren. Dit kan bijdragen aan het verminderen van uitval bij de opleidingen.

De collegaministers van onderwijs van Aruba, Curaçao en Sint Maarten en ik zullen in het komend jaar verder onderzoeken op welke manier we de aansluiting op de gewenste taalbeheersing kunnen versterken. Daarbij zullen de bevindingen uit de onderwijsdoorlichtingen, zoals die met de landen zijn afgesproken in het kader van de steunpakketten, en mogelijke aanbevelingen tot hervorming die daaruit voortvloeien, betrokken moeten worden.

Begeleiding
De behoefte aan dan wel de noodzaak tot begeleiding kan op vele terreinen bestaan. Van begeleiding in studiekeuze, keuze van onderwijsinstelling en vestigingsplaats, hulp bij aanmelding/inschrijving tot begeleiding in andere (praktische) zaken in voorbereiding op de verhuizing naar Europees Nederland (studiefinanciering, verzekering, uitschrijven/inschrijven), tot begeleiding in het "landen" en wegwijs maken in het nieuwe leven in Europees Nederland in het algemeen, tot begeleiding in de studie, de verschillende studie-activiteiten en daaraan gerelateerde omstandigheden. Ieder land in het Koninkrijk biedt aan de eigen studenten die naar Nederland gaan voor vervolgonderwijs een begeleidingstraject aan. Een deel van die begeleidingsactiviteiten is gericht op de fase na aankomst in Nederland, meestal in samenhang met het beroep op (additionele) studiefinancieringsfaciliteiten. Deze begeleidingspakketten zijn niet gelijk voor de vier landen, niet in alle gevallen voor alle studenten toegankelijk en vooralsnog vaak gebaseerd op vrijwillige deelname door de student. We constateren ook dat in de praktijk veel studenten er voor kiezen zónder begeleiding de overstap van het Caribisch thuisland naar Europees Nederland te maken. De vier landen zullen ervaringen en leerpunten op dit gebied blijven uitwisselen en gezamenlijk de mogelijkheden van verdergaande samenwerking beschouwen.
Nu uit diverse onderzoeken is gebleken dat de studieresultaten van de Caribische studenten in Nederland gemiddeld ver achter blijven bij de vergelijkingsgroepen is de conclusie gemeengoed dat herbezinning op het fenomeen begeleiding en op de verschillen in benadering nodig is. Ook ten aanzien van dit onderwerp heb ik mede namens mijn onderwijscollega's aan de genoemde Regiegroep gevraagd om met verbetervoorstellen te komen. Ter vergelijking is in het eerder genoemde overleg met de hoger onderwijsinstellingen gesproken over de verschillen in benadering tussen begeleiding van "internationale studenten" en van Caribische studenten die ook ver van hun thuisfront in een andere cultuuromgeving een vervolgstudie aanvangen. De meeste Caribische studenten hebben de Nederlandse nationaliteit en komen bij de Nederlandse onderwijsinstellingen dus

niet automatisch in beeld of in aanmerking voor extra ondersteuning. Het is nu van belang te identificeren welke elementen specifiek voor de groep Caribische studenten extra moeten worden aangeboden. Voor de Caribische studenten van een Engelstalige opleiding is dat weer anders dan voor de studenten van een Nederlandstalige opleiding. De Regiegroep van samenwerkende hoger-onderwijsinstellingen zal aanbevelingen doen voor een structurele betere benadering van ontvangst en begeleiding van alle Caribische studenten. Zij zullen daarbij bezien welke elementen van extra ondersteuning of begeleiding door de onderwijsinstellingen mogelijk al voor de aankomende lichting Caribische studenten vanaf september 2021 kunnen worden ingezet.

B. Vierlandenoverleg Onderwijs

In het Vierlandenoverleg Onderwijs (hierna Vierlandenoverleg) van 7 januari 2021 heb ik met mijn onderwijscollega's van Aruba, Curaçao en Sint Maarten de resultaten van uw onderzoek en andere recente onderzoeken[3] met betrekking tot studie-aansluiting gedeeld en besproken. Wij herkennen de gesignaleerde knelpunten en hebben eensgezind het voornemen uitgesproken om de knelpunten gezamenlijk en gestructureerd aan te pakken. Ten aanzien van onderwijs-aansluiting onderschrijven wij de verscheidene onderzoeksresultaten die erop wijzen dat voor verbetering van de aansluiting voor de studenten meer en betere samenwerking tussen alle ketenpartners een belangrijk deel van de sleutel vormt. Ook ResearchNed signaleert in haar rapport dat het op alle fronten goed bedoelde initiatieven waarneemt, maar dat het ontbreken van samenhang, samenwerking en een integrale aanpak wellicht de grootste omissie vormt.

Gewenste verbetering aansluiting

In het Vierlandenoverleg hebben de vier onderwijsministers gezamenlijk besloten het aanbod van de samenwerkende Nederlandse Hogescholen te aanvaarden om een "Regiegroep" te vormen die een plan van aanpak ontwikkelt ten behoeve van een integrale aanpak voor de gewenste betere aansluiting. Als huidig voorzitter van het Vierlandenoverleg heb ik de initiatiefnemers van de Regiegroep verzocht verbetervoorstellen en opties uit te werken, met aandacht voor de praktische, juridische en financiële aspecten daarvan, rekening houdend met de individuele situaties van ieder land. De Regiegroep is verzocht daarbij gebruik te maken van de aandachtspunten en suggesties die in de verschillende onderzoeken van het afgelopen jaar naar voren zijn gekomen, zoals taalachterstanden, studiekeuze, financiële situatie, zelfstandigheid, betere voorlichting aan leerlingen en ouders, het voorstel van de Universiteit van Utrecht voor een Koninkrijksmobiliteits-programma[4], loopbaanoriëntatie en beroepskeuzeprogramma's (LOB), (digitaal) afstandsonderwijs, praktische aangelegenheden als het verwerven van een BSN-nummer, 'matching' van toekomstige studenten aan professionals en studenten van gelijke studie en andere activiteiten om het studiesucces van Caribische studenten te verbeteren. Deze afspraken ten aanzien van doorstroming zijn zo

---

[3] Het studiesucces van Studenten uit de ABC-eilanden, Van uitdagingen naar oplossingen, Elisha V.M. Geerman & Nihayra L. Leona, in opdracht van Levende Talen Papiaments, november 2020.
Studiesucces en -ervaringen van studenten uit de Caribische delen van het Koninkrijk, ResearchNed, april 2021.

[4] Towards a Kingdom Mobility Program in Higher Education, Prof. dr. Wieger Bakker, Dr. Mieke de Droog, Boudewijn Grievink MA MSc, Mayra Keuning, Milou Olthof, Universiteit Utrecht, November 2020.

vastgelegd in de Slotconclusies van het Vierlandenoverleg van 7 januari jl.[5]. Vanzelfsprekend zijn de overheden van de vier landen nauw betrokken bij het uitwerken van verbeteringsopties op alle fronten.

In samenspraak met alle betrokken onderwijspartijen in de Caribische delen van het Koninkrijk en in Nederland zal de Regiegroep in de tweede helft van 2021 tot aanbevelingen komen. Op grond van de voorstellen van die Regiegroep wil ik in het Vierlandenoverleg van eind 2021 met de onderwijsministers van Aruba, Curaçao en Sint Maarten vervolgafspraken maken over de aanpak. Ik verwacht dat deze aanpak met ingang van studiejaar 2022/2023 zijn vruchten zal beginnen af te werpen. Vanzelfsprekend zal de Regiegroep ook bezien welke van de geïnventariseerde verbeterpunten mogelijk al bij aanvang van het studiejaar 2021/2022 kunnen worden gerealiseerd.

C. Knelpunten en uw aanbevelingen
U beschrijft in uw rapport Kopzorgen van Caribische studenten diverse knelpunten die studenten uit het Caribisch deel van het Koninkrijk hebben ervaren en nu nog ervaren bij het studeren in Nederland. U maakt daarbij een onderscheid in drie verschillende fasen: 1. tijdens de voorbereiding in het Caribisch deel van het Koninkrijk, 2. tijdens de studie in Nederland en 3. na afloop van de studieperiode.

U benoemt voor (veel) Caribische studenten als belangrijkste knelpunten:
In fase 1:
- Goede en complete voorbereiding op hun studie in Nederland in zijn algemeenheid en begeleiding bij de studiekeuze in het bijzonder ontbreekt;
- Niet (tijdig) kunnen beschikken over een Burgerservicenummer (BSN);

In fase 2:
- Geen toegang hebben tot Nederlandse zorgverzekering - en dus ook geen recht op zorgtoeslag - en daarmee aangewezen zijn op het afsluiten van een internationale zorgverzekering;
- Onbekendheid met (andere) toeslagen en (mogelijkheid tot kwijtschelding van) belastingen;
- Moeilijk kunnen wennen aan de Nederlandse samenleving (met name taal en cultuur) met psychische problemen als gevolg;

In fase 3:
- Studieschulden en aflossingsproblematiek.

Hieronder ga ik in op de achtereenvolgens door u aangedragen zeven aanbevelingen bij de gesignaleerde knelpunten. Voor zover op het beleidsterrein van de bewindslieden van BZK en VWS neem ik hier ook hun reacties en standpunten op.

1. Integrale informatieverstrekking in de voorbereiding
U wijst erop dat aankomende studenten bij de voorbereiding op een studie in Nederland behoefte hebben aan goede, tijdige, brede en overzichtelijke voorlichting. Het onderzoek Mens Centraal/"Ik wil gaan studeren" (MARE, 2020[6]) laat zien dat vrijwel alle, ook de meeste in Nederland opgroeiende,

[5] Slotconclusies Vierlandenoverleg Onderwijs en Cultuur, 7 januari 2021

[6] Het interbestuurlijke programma Mens Centraal richt zich op het centraal stellen van mensen in overheidscommunicatie en -dienstverlening en het bevorderen van samenwerking tussen alle overheidsorganisaties en -lagen in dit kader. Inzicht in de leefwereld, behoeften, verwachtingen en percepties van mensen (het 'burgerperspectief') is

aankomende studenten behoefte hebben aan (meer) overzicht en duidelijkheid. Het late gevoel van urgentie en het zich vaak niet aangesproken voelen door de bestaande informatiekanalen en communicatievormen is een vrij universeel beeld bij de betreffende groep adolescenten. Vanzelfsprekend is die behoefte voor aankomende studenten die zich letterlijk en figuurlijk op (veel) grote(re) afstand van het object van hun oriëntatie bevinden nog veel nijpender. De mogelijkheid van deelname aan meeloop- of studiedagen en andere fysieke mogelijkheden om zich een beeld te vormen van het vervolgonderwijs én de mate van aansluiting op de vooropleiding ontbreekt voor hen, dus zijn zij, nog meer dan andere aankomende studenten, hoofdzakelijk aangewezen op de mogelijkheden "op afstand". Daarin zullen zij maximaal moeten worden geholpen en ondersteund.

In uw en diverse andere onderzoeken wordt geconstateerd dat, ondanks dat informatie over studies en het studeren online beschikbaar is en instanties jaarlijks voorlichting geven op de eilanden, veel aankomende studenten een totaalbeeld missen. Elke organisatie verstrekt uitgebreide informatie over het eigen pakket, respectievelijk over onderwijselementen, studiefinanciering of begeleiding (bijv. welke praktische zaken er bij de oversteek naar Nederland geregeld moeten worden). Het is vervolgens aan studenten (en hun ouders) om deze gefragmenteerde informatie samen te voegen tot een samenhangend geheel. Hoewel dat ook voor veel studenten in Nederland geldt die aldaar hun vooropleiding hebben gevolgd, is het inmiddels genoegzaam aangetoond dat deze versnipperd aangeboden informatie voor te veel Caribische studenten niet toereikend is om zich een goede en zo compleet mogelijke voorstelling te maken van wat hen allemaal te wachten staat.
Alle betrokken partijen doen hun uiterste best om hun aandeel in de informatievoorziening steeds te verbeteren en beter te laten aansluiten op de behoefte van de aankomende studenten. De onderzoeken laten echter zien dat dat niet afdoende is om in de informatiebehoefte optimaal te voorzien.
De recente studies van MARE en ResearchNed laten mijn onderwijscollega's van Aruba, Curaçao en Sint Maarten en mij zien dat de sleutel van verbetering meer ligt in verbetering van samenwerking en onderlinge afstemming van informatie, goede timing en afstemming op de taal en belevingswereld van de jonge doelgroep, dan in het aanbieden van nog meer (gedetailleerde) deelinformatie.

Onder de vlag van de bovengenoemde Regiegroep werken de meest betrokken instellingen van het ontvangend hoger onderwijs dit jaar op mijn verzoek onder andere voorstellen uit gericht op het slimmer aanbieden en beter structureren van voorbereidingsinformatie en andere hulpmiddelen voor de toekomstige student bij oriëntatie en studiekeuze. Dit gebeurt vanzelfsprekend in samenspraak met de partijen uit het voorbereidend onderwijs en de overheden van de Caribische Koninkrijksdelen evenals de bij voorlichting en begeleiding nauw betrokken kabinetten van de gevolmachtigde ministers van Aruba, Curaçao en Sint Maarten

---

een randvoorwaarde om tot overheidscommunicatie en -dienstverlening te komen waarin de mens daadwerkelijk centraal staat. Het betreft onder andere kwalitatief onderzoek door bureau MARE. De levensgebeurtenis 'Ik ga studeren' is hier een deelproject van. Hierbij staat een aanpak centraal waarin wordt toegewerkt naar optimale informatievoorziening en dienstverlening richting (aankomende) studenten en hun ouders. Het vertrekpunt voor dit Mens Centraal-project is een overheidsbrede klantreis van (aankomende) studenten en hun ouders. Deze 'klantreis' (de studentenreis) dient als aanknopingspunt voor oplossingsrichtingen, zodat alle betrokken (overheids)organisaties (Rijksoverheid, gemeentes, Belastingdienst, etc.) de door de doelgroep ervaren knelpunten kunnen aanpakken. www.programmamenscentraal.nl

in Nederland. Ook de ervaringen en ideeën van diverse reeds actieve begeleidingsorganisaties zullen in het ontwikkelen van deze aanpak waar mogelijk worden betrokken. De voorlichting zal zich overigens niet moeten beperken tot de mogelijkheden die studeren in Nederland bieden. Voor een aantal studenten zal het passender zijn om (eerst) een alternatieve stap te zetten in hun onderwijsloopbaan. Ook hier zijn er goede voorbeelden te benoemen, zoals het Academic Foundation Year dat op de Universiteit Aruba wordt aangeboden met (verdiepte) aandacht voor de studiekeuze in combinatie met het verbeteren van de studievaardigheden en het volgen van vakken ter oriëntatie op c.q. als onderdeel van een later te volgen opleiding.

2. Beschikking over een BSN
U wijst er op dat aankomende studenten voor vertrek naar Nederland geen Burgerservicenummer (BSN) hebben. De studenten ontvangen pas een BSN nadat zij in Nederland zijn aangekomen en zich hebben ingeschreven in de Basisregistratie Personen (BRP) van de gemeente. Dat is voor de meeste studenten op zijn vroegst pas in juli of augustus van het jaar van studie-aanvang, na aankomst in Nederland. Het niet beschikken over een BSN kan voor een aankomend student uit het Caribisch deel van het Koninkrijk sommige processen complexer maken. Sommige organisaties die normaliter een BSN hanteren als essentieel onderdeel van hun processen, hebben voor Caribische studenten een "work-around"-optie gecreëerd. Op onderdelen kan dat werken, maar het is niet aannemelijk dat de functionaliteit van systemen die voor miljoenen gebruikers zijn ontworpen volledig kan worden geboden via een work-around. En uiteraard kunnen er problemen (blijven) optreden in de gevallen waarvoor geen alternatieve optie is gecreëerd of kan worden gecreëerd.
De "work-arounds" voor het ontbreken van een BSN voor de (aanstaande) Caribische studenten vóór hun komst naar Nederland bieden mijns inziens voorlopig een afdoende alternatief voor respectievelijk het aanvragen van studiefinanciering bij DUO en de aanmelding voor een opleiding in het hoger onderwijs bij Studielink, mits zij daar tijdig van op de hoogte worden gesteld. Daar waar de toekomstige studenten op andere terreinen tegen het missen van een BSN oplopen, zullen de staatssecretaris van BZK en ik op korte termijn verkennen of een meer gestroomlijnde aanpak en/of mogelijke work-around-procedures voorlopig een oplossing kunnen bieden.

De mogelijkheden voor het wijzigen van de BSN-situatie zijn voor de verschillende Koninkrijksdelen verschillend. Sinds enige tijd vindt overleg plaats tussen het ministerie van BZK, de Bestuurscolleges en de afdelingen Burgerzaken van Bonaire, Sint Eustatius en Saba over de gesignaleerde problemen met het verkrijgen van het BSN voor ingezetenen van Caribisch Nederland. Dat overleg heeft onder andere geleid tot een nieuwe versie van het informatieblad voor studenten Caribisch gebied[7], dat op 23 september 2020 is gepubliceerd, waarin ook aandacht wordt geschonken aan deze problematiek. In zijn brief van 21 december 2020[8] geeft de staatssecretaris van BZK aan dat op dit moment in overleg met de Bestuurscolleges en Rijksdiensten de bevindingen uit eerdere onderzoeken naar de invoering van het BSN nader worden uitgewerkt, met de

[7] https://www.rvig.nl/documenten/brochures/2020/09/14/informatieblad-caribisch-gebied-september-2020
[8] Kamerstuk 27859, nr. 150 | Overheid.nl > Officiële bekendmakingen (officielebekendmakingen.nl)

bedoeling om op termijn het BSN ook in Caribisch Nederland in te voeren. Om het BSN in te voeren ter vervanging van het huidige ID-Nummer, dat in Caribisch Nederland in gebruik is, moeten diverse wetten worden aangepast, waarvan de Wet algemene bepalingen burgerservice-nummer, de Wet BRP, de Wet basisadministratie persoonsgegevens BES en de Wet identiteitskaarten BES de belangrijkste zijn. Nadat een dergelijk wetsvoorstel aanhangig wordt gemaakt, is de inwerkingtreding afhankelijk van het te doorlopen wetstraject.
Ook zal, conform uw aanbeveling, door BZK in overleg met mij worden onderzocht of en op welke wijze ook de studenten uit Aruba, Curaçao en Sint Maarten voor aankomst in Nederland van een BSN kunnen worden voorzien.

De staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties zal u op de hoogte houden van (de vorderingen van) de bovengenoemde wetsprocedures en de uitkomsten van het onderzoek naar de mogelijkheden ten aanzien van de andere landen van het Koninkrijk.

3. Toegang tot de Nederlandse basiszorgverzekering en zorgtoeslag
U bent van mening dat Nederlandse studenten die in Nederland studeren, geen verschil mogen ervaren in toegang tot de algemene basiszorgverzekering. Nederlandse studenten uit de Cariben worden nu niet hetzelfde behandeld als Nederlandse studenten uit Europees Nederland; onder de huidige wet- en regelgeving hebben ze beperkte toegang tot Nederlandse zorgverkering en zorgtoeslag.
Ik schets eerst de situatie van dit moment. Ingevolge het Besluit Uitbreiding en beperking kring verzekerden volksverzekeringen 1999 (BUB) hebben inwoners uit Curaçao, Aruba en Sint Maarten die uitsluitend in Nederland komen studeren en dus geen (bij)baan hebben, geen toegang tot Nederlandse volksverzekeringen en moeten zij een internationale zorgverzekering afsluiten, tenzij zij een zorgverzekering hebben op Curaçao, Aruba of Sint Maarten waarmee zij ook in Europees Nederland verzekerd zijn. Op grond van de BUB kunnen ze dus ook geen gebruik maken van zorgtoeslag. Inwoners uit Curaçao, Aruba en Sint Maarten die in Nederland komen studeren én ook in Nederland betaald stage lopen of werken zijn ingevolge de BUB wél verzekeringsplichtig en moeten een Nederlandse zorgverzekering afsluiten. Zij kunnen aanspraak maken op zorgtoeslag. Inwoners afkomstig uit Bonaire, Saba en Sint Eustatius die uitsluitend naar Nederland komen om te studeren kunnen ingevolge het Besluit Zorgverzekering BES een keuze maken of zij verzekerd willen blijven bij de zorgverzekering BES of dat zij een Nederlandse zorgverzekering willen. Indien zij kiezen voor dit laatste, kunnen zij ook zorgtoeslag aanvragen. Inwoners afkomstig uit Bonaire, Saba en Sint Eustatius die in Nederland naast hun studie ook een bijbaan hebben of betaald stage lopen, zijn verzekeringsplichtig en moeten een Nederlandse zorgverzekering afsluiten en kunnen dan zorgtoeslag aanvragen.
De ministeries van VWS en SZW bereiden een wetsaanpassing voor om het Besluit zorgverzekering BES en de BUB aan te passen, waardoor alle inwoners van de Caribische delen van het Koninkrijk tijdens hun studie in Nederland gebruik kunnen maken van een Nederlandse zorgverzekering en daarmee ook in aanmerking kunnen komen voor zorgtoeslag.

4. Informatie over (kwijtschelding) belastingen en over toeslagen
Volgens het onderzoek zijn Caribische studenten onbekend met het Nederlandse systeem van belastingen en toeslagen. Ik onderschrijf uw constatering dat goede,

integrale informatie over (fiscale) rechten en plichten voor alle studenten van groot belang is voor een probleemloze overkomst, instroming en verblijf. De noodzaak om je goed te verdiepen in de rechten en plichten van de regelgeving van het land waar je leeft dan wel waar je je gaat vestigen is voor alle (toekomstige) ingezetenen gelijk. Ook ten aanzien van dit onderwerp wil ik mij samen met de collega's van Aruba, Curaçao en Sint Maarten en de Huizen van de Gevolmachtigde ministers van de landen in Nederland inzetten voor een verbetering/intensivering van voorlichting aan studenten en ouders en voorbereiding van (toekomstige) studenten. We zullen ook dit onderwerp, net als alle onderwerpen die een rol spelen in de verhuizing van elke burger van het Caribisch deel van het Koninkrijk naar Nederland, moeten opnemen in de uitwerking van meer integrale informatievoorziening in de fase van voorbereiding op de komst naar Nederland voor aankomende studenten. De totstandkoming van een volledig informatiepakket vereist bijdragen van alle betrokken ministeries.

5. Toegang tot psychologische begeleiding.
In het onderzoek presenteert u voorbeelden van Caribische studenten die door allerlei omstandigheden in psychische nood kwamen te verkeren en niet de juiste weg wisten te vinden, al of niet met begeleiding, om een hulpvraag tot iemand te richten dan wel gerichte hulp in te roepen. Sociaal-emotionele en psychische problemen leiden bij deze groep studenten vaak tot studie-uitval en studievertraging. Ik kan me voorstellen dat ook omgekeerd studievertraging en -uitval tot psychische problemen kunnen leiden. Ook tal van andere redenen als discriminatie, vervreemding en onmachtgevoelens vanwege de diverse andere knelpunten kunnen een verklaring vormen voor psychische problemen en het ontbreken van een hecht netwerk helpt dan niet. U wijst erop dat zij als onderdanen van het Koninkrijk mogen verwachten dat zij hierbij worden geholpen. U onderstreept de noodzaak van bewustwording van deze problematiek bij alle betrokken partijen en laagdrempelige toegang tot psychologische hulp waar nodig. Het is belangrijk om in de voorlichtingsfase te wijzen op risico's en (daarmee) waar mogelijk problemen te voorkomen, en bij onverhoopt optreden van problemen deze in een vroeg stadium te herkennen, benoemen, erkennen en behandelen.

Verschillende factoren kunnen bijdragen aan late signalering of zelfs uitblijven van signalen van meer of minder psychische nood. De student is zichzelf niet bewust van de aard van zijn bedrukt gevoel, of hij/zij weet niet waar en hoe hij/zij het kan aankaarten, of is te onzeker om het te melden of schaamt zich daarvoor. In al deze gevallen is het des te meer van belang dat getrainde professionals vroegtijdig de signalen opvangen dat de student mogelijk enige vorm van hulp zoekt c.q. nodig heeft en hem/haar daarbij adviseert en helpt en/of in de goede richting van hulpverlening kan sturen. Daartoe is het van groot belang dat bij de onderwijsinstellingen dan wel in begeleidingsorganisaties of andere hulpstructuren voldoende (professioneel) oog is voor deze psychologische kant. In 2019 heeft het Expertisecentrum Handicap + Studie, onderdeel van CINOP, geïnventariseerd in welke mate laagdrempelige psychische hulpverlening aanwezig is op alle mbo-, hbo- en wo-instellingen. De uitkomst was dat op onderwijsinstellingen een breed aanbod van voorzieningen aanwezig is voor studenten. Volgens een begeleidings-commissie van vertegenwoordigers van de studentenbonden ISO en LSVB, de VH, de VSNU, de Universiteit voor Humanistiek, de MBO Raad en OCW, is het beeld dat uit de inventarisatie naar voren komt, dat er binnen universiteiten, hogescholen en mbo-instellingen over het algemeen wel sprake is van een aanbod

van laagdrempelige psychische hulpverlening maar dat de bekendheid van dit aanbod verbeterd kan worden en dat studenten mogelijk niet altijd gebruikmaken van de volledige ondersteuning die beschikbaar is.[9] De door u geschetste behoefte aan psychologische begeleiding wil ik graag bezien in het brede kader van het hele palet van begeleidingsbehoeften en voorzieningen, in het licht van verschillende fases en doelen. Ik heb eerder in de brief al gewezen op de noodzaak van meer en betere begeleiding van de Caribische studenten in alle facetten van zijn/haar "studentenreis" naar en in Nederland. Ik zal dit element zeker ook onder de aandacht brengen van de Regiegroep die belast is met het uitwerken van mogelijke voorstellen van maatregelen die tot een hoger studiesucces moeten leiden.

Het eerder gesignaleerde fenomeen dat veel aankomende studenten niet kiezen voor de aangeboden begeleidingsfaciliteiten baart mij zorgen. Begeleiding voegt toch een interpersoonlijke relatie toe. De student heeft een aanspreekpunt (of buddy) waar hij met alle vragen terecht kan, ongeacht of dat studiegerelateerd is of op praktische zaken betrekking heeft. Een vertrouwensband met de begeleider/buddy kan een key-factor worden voor een hogere succesgraad, zowel in het brede aandachtsgebied van studiesucces als ook ten aanzien van het onderhavige onderwerp van psychische nood. De drempel is lager om hulp of raad te vragen. En als die vraag uitblijft zal de begeleider eerder een hulpvraag signaleren dan een buitenstaander.
Zoals genoemd heb ik de Regiegroep gevraagd om bij het proces naar hun aanbevelingen alle aspecten van de aansluiting te beschouwen, dus ook dit aspect van begeleiding. Ook wil ik samen met mijn onderwijscollega's van Aruba, Curaçao en Sint Maarten en in overleg met de Kabinetten van de Gevolmachtigde ministers van de landen in Nederland bezien hoe we studenten en ouders in de voorbereidingsfase kunnen bewegen om voor de aangeboden begeleiding te kiezen en hen ervan te overtuigen dat een begeleide start van leven en studie in Nederland de kansen op een succesvolle start aanzienlijk vergroot. Op grond van vele ervaringsverhalen lijkt de relatie begeleiding en studiesucces evident. Uiteindelijk is het voor eenieder aantrekkelijker om begeleiding te beëindigen zodra die niet meer nodig is dan om achteraf, als het mis gaat, te bedenken dat begeleiding toch verstandiger zou zijn geweest.

Tenslotte moeten we ook de eigen rol c.q. verantwoordelijkheid van de student niet uit het oog verliezen. In de diverse rapporten is gesuggereerd dat er in het (voortgezet) onderwijs in de Caribische Koninkrijksdelen meer aandacht zou moeten zijn voor studievaardigheden, zelfstandigheid en zelfredzaamheid. ResearchNed vat dat simplificerend samen als "minder examengericht en meer toekomstgericht". Ook dat ontwikkelen van een hogere mate van zelfredzaamheid kan de weg zijn naar een minder afhankelijke en meer zelfverzekerde adolescent, die zich meer bewust is van zijn mogelijkheden en kansen maar ook rechten en plichten. En ook gemakkelijker zijn problemen of zorgen durft te benoemen.

---

[9] Laagdrempelige psychische hulpverlening, Inventarisatie van aanbod binnen mbo/hbo/wo. Het Expertisecentrum Handicap + Studie ondersteunt universiteiten, hogescholen en mbo bij het toegankelijk maken van onderwijs voor studenten met een extra ondersteuningsvraag. Diverse documenten: Kamerbrief Passend onderwijs in het mbo en studeren met een ondersteuningsbehoefte in mbo en hoger onderwijs | Kamerstuk | Rijksoverheid.nl

6. Integrale aflossing studieschulden
U geeft aan dat oud-studenten klagen dat het totaaloverzicht ontbreekt van de studieschulden die uitstaan bij lokale instanties en bij DUO en dat de verklaring ontbreekt waarom lokale studieschulden van oud-studenten uit Bonaire, Sint-Eustatius en Saba wél worden betrokken bij de aflossing van de studieschuld bij DUO en lokale studieschulden van oud-studenten uit Curaçao, Aruba en Sint Maarten niét. U pleit ervoor één lijn te trekken, zodat alle studenten op gelijke wijze hun studieschuld kunnen aflossen. De voorschotten en leningen die verstrekt worden onder de noemer van de studiefinancieringsfaciliteiten voor alle in Europees Nederland studerende ingezetenen van het Koninkrijk (WSF2000) en voor ingezetenen van Caribisch Nederland (WSF BES) vallen onder mijn verantwoordelijkheid als Nederlandse minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. De studiefinancieringsfaciliteiten van de autonome landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten ressorteren onder de verantwoordelijkheid van de respectievelijke onderwijsministers van die landen binnen het Koninkrijk. Deze verschillende verantwoordelijkheden betekenen ook een gescheiden administratieve vastlegging en los van elkaar staande beleids- en comptabiliteitsverantwoordelijkheid en verantwoordingsplicht.
Het feit dat de vier landen van het Koninkrijk gescheiden administraties aanhouden moet ons er vanzelfsprekend niet van weerhouden om onderling afspraken te maken om gewenste uitwisseling van gegevens mogelijk te maken waar dat juridisch toegestaan is of mogelijk gemaakt kan worden en waar dat technisch mogelijk is.

Ik ben in overleg met elk van de collegaministers van Aruba, Curaçao en Sint Maarten om samen te bezien hoe we die gewenste uitwisseling bilateraal tussen Nederland en elk van de drie landen vorm kunnen geven, opdat in beide betrokken landen de afbetalingsmogelijkheden (of draagkracht) op basis van het totaal van beide studieschulden worden bepaald en niet beide landen onafhankelijk van elkaar tegelijkertijd een (maximaal) beroep op de draagkracht van de oud-student.
Aanvullend op het overleg om de terugbetalingssystematiek te stroomlijnen is het in de bestaande situatie van belang dat alle betrokken instanties op elk moment in de procedure van informatie over, toekennen van en verstrekken van studiefinanciering en communiceren over studieschuld en terugbetaling, (nog) explicieter dan voorheen aan studenten en ouders duidelijk moeten maken hoe deze schulden en geldstromen zich ten opzichte van elkaar verhouden. Het is wenselijk om op cruciale momenten in de procedures op het bestaan van mogelijke andere schulden te wijzen. Bovendien ligt er ook een eigen verantwoordelijkheid bij de student (en in geval van minderjarigheid bij diens ouder(s)) om de consequenties van het aangaan van meerdere schulden niet uit het oog te verliezen. Dit neemt niet weg dat ik me samen met de collega-ministers in het Koninkrijk blijf inzetten voor het verbeteren van processen en uitwisselen en/of integreren van informatie waar dat mogelijk is.

In het Vierlandenoverleg is afgesproken om een werkgroep Studiefinanciering in te stellen die uitwerking kan geven aan de oplossingen van de onder paragraaf 6 en 7 genoemde afstemmingsproblemen met betrekking tot terugbetaling van studieschulden.

7. Automatische draagkrachtmeting bij terugkeer.
Net als de meeste studenten in Nederland bouwen de Caribische studenten gebruikmakend van studieleningen gedurende hun studie een schuld op bij DUO. Studenten die een schuld hebben opgebouwd bij DUO ("debiteuren" van DUO) kunnen ook vanaf de eilanden hun studieschuld terugbetalen naar draagkracht. Vanwege de vaak lagere lonen komen de debiteuren van DUO al gauw in aanmerking voor vermindering van de per maand terug te betalen termijn of hoeven zij zelfs de DUO-lening in een bepaald tijdvak niet af te lossen indien het inkomen in dat tijdvak onder de daartoe vastgestelde grens ligt. Waar de draagkrachtinformatie voor debiteuren in Europees Nederland automatisch bij de Belastingdienst wordt verkregen en zij daardoor standaard naar draagkracht kunnen terugbetalen, moeten Caribische debiteuren daartoe een aanvraag indienen en daarbij zelf de informatie over hun inkomen, aanleveren aangezien er met de belastingdiensten op de eilanden geen structurele automatische gegevensuitwisseling plaatsvindt. Met de Belastingdiensten van Caribisch Nederland en Curaçao heeft DUO afspraken om voor de jaren volgend op het eerste draagkrachtverzoek proactief het inkomen op te (kunnen) vragen. Alle debiteuren waarvoor deze mogelijkheid ontbreekt, krijgen na hun eerste draagkrachtverzoek jaarlijks een herinnering van DUO om opnieuw draagkracht aan te vragen en inkomensgegevens te verstrekken; deze laatste werkwijze betreft dus voornamelijk de debiteuren uit Aruba en Sint Maarten.
Ondanks intensieve communicatie over de mogelijkheid om naar draagkracht terug te betalen, wordt er op alle zes de eilanden relatief weinig gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Daarmee doen de debiteuren zich zelf tekort. Als de procedure van het draagkrachtmetingsverzoek wordt gevolgd, genieten zij niet alleen verlichting van de druk in de jaren dat zij moeten terugbetalen, maar als gedurende de vastgestelde aflosperiode naar draagkracht is terugbetaald en er na die tijd nog een resterende schuld is, dan wordt deze kwijtgescholden. Ik heb bij de onderwijscollega's van de Landen in het Koninkrijk opnieuw onder de aandacht gebracht dat het zou helpen als de belastingdienst automatisch gegevens verstrekt, opdat er ook voor alle debiteuren die vanuit het Caribisch deel van het Koninkrijk hun studieschuld terugbetalen een systeem kan worden ingevoerd waarin zij standaard naar draagkracht terugbetalen zonder daarvoor een aanvraag te hoeven doen. Dat systeem zorgt er immers voor dat in Europees Nederland nagenoeg alle debiteuren naar draagkracht terugbetalen. Ik heb hen daarbij voorgesteld de eerder in het Vierlandenoverleg voorgenomen 4LO-werkgroep Studiefinanciering in te richten. Die werkgroep kan dan zowel met de afstemming/samenwerking met betrekking tot draagkrachtmeting als met de problematiek van de parallelle schulden aan de slag, aangezien die kwesties in hoge mate samen kunnen worden opgelost.
Ik zal mij in blijven zetten voor het tot stand brengen van de bedoelde informatie-uitwisseling binnen het koninkrijk. Ook zal ik tot het zover is de actieve communicatie betreffende de eigen verantwoordelijkheid van de aanvraag van draagkrachtmeting intensief voortzetten.

D. Vervolgafspraken
De Regiegroep uit het hoger onderwijs zal dit jaar een plan van aanpak ontwikkelen ten behoeve van de verbetering van de aansluiting en samenwerking in de keten van alle activiteiten en betrokken instellingen en organisaties. Daarvoor wordt momenteel een project ingericht. In het najaar verwacht ik een eerste concept van dat plan van aanpak van de Regiegroep te ontvangen. Dan zal ook duidelijk zijn voor welke elementen van de aansluitingsproblematiek deze

Regiegroep verwacht oplossingen te kunnen bieden of verbeteringsprocessen te kunnen ontwikkelen en voor welke elementen nog aanvullende processen moeten worden ingericht.
Op grond van de voorstellen in het plan van aanpak van de Regiegroep wil ik in het Vierlandenoverleg van eind 2021 met de onderwijsministers van Aruba, Curaçao en Sint Maarten afspraken maken over de aanpak en ieders rol en bijdrage daarin. De afspraken met betrekking tot de onderwijsdoorlichtingen zoals die met de landen zijn afgesproken in het kader van de steunpakketten zullen daar bij betrokken moeten worden. Ik verwacht dat structurele verbeterpunten vanaf studiejaar 2022/2023 kunnen worden geïmplementeerd. Betrokken hoger onderwijsinstellingen geven aan mogelijke verbeteringen op het gebied van ontvangst, voorlichting en begeleiding al mee te nemen bij de start van studiejaar 2021/2022 voor zover zij die dan reeds in beeld hebben en die aanpak op deze korte termijn uitvoerbaar is. Op grond van de mede door uw onderzoek groeiende bewustwording van de onderhavige problematiek worden de eerste ideeën daarover al gewisseld.

Ik wil graag voorstellen om u na het eerstvolgende Vierlandenoverleg opnieuw te informeren over het voorstel van aanpak van de Regiegroep en de afspraken op basis daarvan die wij met de vier onderwijsministers in het Koninkrijk dan hebben gemaakt over de aanpak en voorgenomen maatregelen en verbeteringsacties.

De collega-bewindslieden van BZK en VWS zullen u separaat op de hoogte brengen van vorderingen in de door hen toegezegde voorgenomen acties op hun beleidsterreinen.

Ik hoop dat ik u op dit moment voldoende heb kunnen informeren over de door mij samen met mijn onderwijscollega's van de Caribische landen in het Koninkrijk en de collega bewindslieden van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en Volksgezondheid, Welzijn en Sport ingezette koers en acties om toekomstige Caribische studenten, bij een keuze voor een vervolgstudie in Nederland, een grotere kans op studiesucces te bieden.

Met vriendelijke groet,

de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven